

RADA EVROPY

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

PÁTÁ SEKCE

VĚC A. P., GARÇON A NICOT proti FRANCII

(stížnosti č. 79885/12, 52471/13 a 52596/13)

ROZSUDEK
[Výňatky]

ŠTRASBURK

6. dubna 2017

Tento rozsudek nabude právní moci za podmínek stanovených v čl. 44 odst. 2 Úmluvy. Může být předmětem formálních úprav.

Rozsudek je v autentickém francouzském znění publikován na internetových stránkách Evropského soudu pro lidská práva v databázi HUDOC (www.echr.coe.int). Pořizovaný úřední překlad do českého jazyka není autentickým zněním rozsudku.

Ve věci A. P., Garçon a Nicot proti Francii,

Evropský soud pro lidská práva (pátá sekce), zasedající v senátu ve složení:

Angelika Nußberger, *předsedkyně*,

André Potocki,

Faris Vehabović,

Yonko Grozev,

Carlo Ranzoni,

Mārtiņš Mits,

Lətif Hüseynov, *soudci*,

a Milan Blaško, *zástupce tajemníka sekce*,

po poradě konané ve dnech 21. a 28. února 2017,

vynesl tento rozsudek, který byl přijat posledně uvedeného dne:

(...)

SKUTKOVÝ STAV

[Všichni tři stěžovatelé se narodili jako muži, ale již od dětství se identifikovali se ženským pohlavím a v dospělosti požádali o úřední změnu pohlaví. V době, kdy příslušné vnitrostátní orgány o jejich žádostech rozhodovaly (2008–2013), bylo dle francouzského práva za účelem změny pohlaví nutné prokázat jednak existenci poruchy genderové identity u žadatele a jednak to, že u něj došlo ke změně vzhledu nevratné povahy. První stěžovatel ke své žádosti přiložil několik lékařských potvrzení, která dle něj měly prokázat splnění obou podmínek, ale soudy tato potvrzení nepovažovaly za dostatečná a nařídily stěžovateli, aby se podrobil dalšímu vyšetření ze strany soudem ustanovených znalců, což tento odmítl jako nadbytečné. Druhý a třetí stěžovatel ve svých podáních na vnitrostátní úrovni uvedli, že podmínka prokázání nevratné povahy změny vzhledu je v rozporu s článkem 8 Úmluvy; druhý stěžovatel rovněž namítl, že to platí i pro podmínku existence poruchy genderové identity. U všech tří stěžovatelů dospěly vnitrostátní soudy k závěru, že výše zmíněné podmínky úřední změny pohlaví nesplňují, a jejich žádosti proto zamítly.]

V roce 2016 došlo ke změně francouzského občanského zákoníku, dle níž již nelze úřední změnu pohlaví podmiňovat léčbou, chirurgickým zákrokem ani sterilizací.]

(...)

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

(...)

B. K odůvodněnosti

1. Předběžné otázky

a) Použitelnost článku 8 Úmluvy

(...)

95. Právo na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy se plně vztahuje na genderovou identitu jako součást osobní identity. To platí pro všechny jednotlivce.

(...)

2. Požadavek na prokázání nevratné povahy změny vzhledu

(...)

c) Hodnocení Soudu

(i) Předběžná otázka

(...)

120. Soud proto vychází z toho, že v době, kdy nastaly okolnosti ve věci stěžovatelů, francouzské pozitivní právo podmiňovalo uznání genderové identity transgender osob sterilizačním zákrokem nebo léčbou, které vzhledem ke své povaze a intenzitě představovaly velmi vysokou pravděpodobnost sterility.

(ii) Prostor pro uvážení

(...)

122. V projednávané věci Soud konstatuje, že se smluvní strany rozcházejí, pokud jde o požadavek sterility (...). V této otázce tedy nepanuje shoda. Dále konstatuje, že jsou ohroženy veřejné zájmy, přičemž vláda v této souvislosti poukazuje na nutnost ochrany zásady nezcizitelnosti osobního stavu a zajištění spolehlivosti a jednotnosti evidence osobního stavu, a že tento případ vyvolává citlivé morální a etické otázky.

123. Soud nicméně také poznamenává, že podstatu projednávaných stížností tvoří zásadní aspekt intimní identity jednotlivců, ne-li jejich existence. Je tomu tak jednak proto, že se otázka sterilizace přímo dotýká tělesné integrity jednotlivce, a jednak proto, že se stížnosti týkají genderové identity jednotlivce. (...) Toto zjištění vede k závěru, že žalovaný stát měl v projednávané věci pouze úzký prostor pro uvážení.

124. Soud navíc připomíná, že dotčená podmínka přestala být součástí pozitivního práva jedenácti smluvních stran, včetně Francie, v letech 2009 až 2016 a že podobné reformy jsou projednávány i v dalších smluvních stranách (...). To ukazuje, že v Evropě se v posledních letech objevuje trend směřující ke zrušení této podmínky, který je dán vývojem v chápání transgenderismu.

125. Soud rovněž připomíná, že řada evropských a mezinárodních institucionálních aktérů, kteří se podílejí na prosazování a obraně lidských práv, zaujala velmi jasné stanovisko ve prospěch zrušení kritéria sterility, které považují za porušení základních práv. (...)

(iii) K nastolení spravedlivé rovnováhy mezi obecným zájmem a zájmy stěžovatelů

126. Soud konstatuje, že osoby v situaci stěžovatelů neměly jinou možnost, než se nejprve za účelem uznání své totožnosti podrobit náročné léčbě nebo zákroku, které podle francouzského pozitivního práva ve znění platném v době rozhodné z hlediska skutkového stavu projednávané věci musely vést k nevratné změně vzhledu. Jak Soud uvedl výše, to s největší pravděpodobností znamenalo, že musely být sterilizovány. Ne všechny transgender osoby si však přejí – nebo mohou – podstoupit léčbu nebo zákrok, které by vedly k těmto důsledkům, jak ukazuje příklad druhého a třetího stěžovatele v projednávané věci. (...)

127. Léčba a operace tohoto druhu zasahují do tělesné integrity jednotlivce, která je chráněna článkem 3 Úmluvy (ačkoli se tohoto ustanovení druhý a třetí stěžovatel nedovolávali) a článkem 8.

(...)

130. Léčebný výkon nelze považovat za předmět skutečně svobodného souhlasu, pokud skutečnost, že se jí dotýčná osoba nepodrobí, tuto osobu zbavuje plného výkonu jejího práva na genderovou identitu a osobní rozvoj, které, jak již bylo uvedeno, je základním aspektem práva na respektování soukromého života [viz věc *Van Kück proti Německu*, č. 35968/97, rozsudek ze dne 12. června 2003, § 75].

131. Podmiňovat uznání genderové identity transgender osob sterilizačním zákrokem nebo léčbou – nebo zákrokem či léčbou, které s velkou pravděpodobností povedou ke sterilizaci – které si nepřejí podstoupit, proto znamená podmiňovat plný výkon jejich práva na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy tím, že se vzdají plného výkonu svého práva na respektování tělesné integrity chráněného tímto ustanovením a také článkem 3 Úmluvy.

132. Soud plně uznává, že ochrana zásady nezcizitelnosti osobního stavu, zajištění spolehlivosti a konzistentnosti matričních záznamů a obecněji zajištění právní jistoty jsou v obecném zájmu. Konstatuje však, že na základě tohoto výkladu obecného zájmu francouzské pozitivní právo ve znění platném v rozhodné době stavělo transgender osoby, které nechtěly podstoupit úplnou změnu pohlaví, před neřešitelné dilema. Buď podstoupily sterilizační zákrok nebo léčbu – nebo zákrok či léčbu, které by velmi pravděpodobně vedly k jejich sterilizaci – proti své vůli, čímž se vzdaly plného výkonu svého práva na respektování tělesné integrity, které je součástí práva na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy, nebo se vzdaly uznání své genderové identity, a tedy plného výkonu téhož práva. Podle názoru Soudu to znamenalo narušení spravedlivé rovnováhy, kterou jsou smluvní strany povinny zachovávat mezi obecným zájmem a zájmy dotčených osob.

(...)

135. Proto zamítnutí žádosti druhého a třetího stěžovatele o změnu osobního stavu z důvodu, že nepředložili důkaz o nevratné povaze změny svého vzhledu – tj. neprokázali, že podstoupili sterilizační zákrok nebo léčbu s velmi vysokou pravděpodobností sterility, představuje nesplnění pozitivní povinnosti žalovaného státu zajistit jejich právo na respektování soukromého života. Z tohoto důvodu došlo u těchto stěžovatelů k porušení článku 8 Úmluvy.

3. *Požadavek, aby jednotlivci prokázali existenci poruchy genderové identity (stížnost č. 52471/13)*

(...)

b) Hodnocení Soudu

(...)

139. Soud nicméně poznamenává, že psychiatrická diagnóza je jedním z předpokladů pro právní uznání genderové identity transgender osob v naprosté většině ze čtyřiceti smluvních stran, které takové uznání umožňují, přičemž pouze čtyři z nich přijaly právní předpisy, které stanoví postup uznání, jenž takovou diagnózu vylučuje (...). Proto v současné době panuje v tomto ohledu téměř jednomyslnost. (...) Na rozdíl od podmínky sterility navíc požadavek na získání předchozí psychiatrické diagnózy nemá přímý vliv na tělesnou integritu osob. A konečně, ačkoli komisař Rady Evropy pro lidská práva (...) zdůraznil, že požadavek na získání psychiatrické diagnózy může bránit výkonu základních práv jednotlivců, zejména pokud je jeho cílem omezit jejich právní způsobilost nebo jim uložit léčbu, postoj evropských a mezinárodních organizací pro základní práva se v tomto bodě zdá být méně jednoznačný než v případě požadavku na sterilitu.

140. Soud z toho vyvozuje, že i když se jedná o důležitý aspekt identity transgender osob v souvislosti s jejich genderovou identitou (viz § 123 výše), smluvní strany si ponechávají široký prostor pro uvážení při rozhodování, zda takový požadavek stanoví.

141. Soud rovněž poznamenává, že vláda odkázala na vyjádření Vysokého úřadu pro zdravotnictví, podle něhož je diagnóza genderové dysforie nutná pro účely diferenciální diagnostiky, aby si lékaři před nasazením hormonální léčby nebo provedením chirurgického zákroku mohli být jisti, že utrpení pacienta nemá jiné příčiny. Pokud se vláda snaží argumentovat tím, že požadavek předchozí psychiatrické diagnózy je prostředkem k zajištění toho, aby osoby, které ve skutečnosti nejsou transgender, nepodstoupily nevratnou léčbu změny pohlaví, není její argumentace zcela přesvědčivá, pokud jde o situaci osob, které – jako u druhého a třetího stěžovatele v projednávané věci – odmítají podstoupit léčbu vedoucí k nevratné sterilizaci. Soud nicméně připouští, že tento požadavek má za cíl chránit zájmy dotčených osob, neboť má v každém případě zajistit, aby se tyto osoby bez rozmyslu nepouštěly do procesu právní změny své totožnosti.

142. V tomto ohledu se navíc zájmy druhého a třetího stěžovatele do jisté míry překrývají s obecným zájmem na ochraně zásady nezcizitelnosti osobního stavu, spolehlivosti a jednotnosti matričních záznamů a právní jistoty, neboť tento požadavek také podporuje stabilitu při změnách pohlaví v dokladech o osobním stavu.

143. V důsledku toho a zejména s ohledem na široký prostor pro uvážení, který měly k dispozici, se Soud domnívá, že francouzské orgány tím, že zamítly žádost druhého stěžovatele o

změnu údaje o pohlaví v jeho rodném listě z důvodu, že neprokázal, že skutečně trpí poruchou genderové identity, dosáhly spravedlivé rovnováhy mezi dotčenými protichůdnými zájmy.

144. Jinými slovy, zamítnutí žádosti druhého stěžovatele z těchto důvodů neprokazuje, že Francie nesplnila svou pozitivní povinnost zajistit jeho právo na respektování soukromého života. Z tohoto důvodu v případě druhého stěžovatele nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.

4. Povinnost podrobit se lékařskému vyšetření (stížnost č. 79885/12)

(...)

b) Hodnocení Soudu

149. Soud bere na vědomí tvrzení prvního stěžovatele, že se dovolává článku 8 Úmluvy ve spojení s článkem 3. Vzhledem k tomu, že je třeba právně kvalifikovat skutkové okolnosti případu, považuje Soud za vhodné přezkoumat tvrzení prvního stěžovatele pouze z hlediska článku 8.

150. Nicméně Soud musí zohlednit skutečnost, že první stěžovatel, který se rozhodl podstoupit operaci změny pohlaví v zahraničí, před vnitrostátními soudy tvrdil, že tím splnil podmínky stanovené pozitivním právem pro změnu osobního stavu. Předmětný znalecký posudek, jehož cílem bylo zjistit, zda je toto tvrzení správné, byl tedy nařízen soudcem v rámci dokazování, což je oblast, v níž Soud ponechává smluvním stranám značný prostor, pokud nejednají svévolně.

151. Je na vnitrostátních soudech, aby posoudily důkazní hodnotu důkazů, které jim byly předloženy. V projednávané věci pařížský soud prvního stupně ve svém rozsudku ze dne 17. února 2009 (...) přesně odůvodnil, proč považuje důkazy předložené prvním stěžovatelem za nedostatečné. Proto jmenoval znalce specializující se na tři různé, ale vzájemně se doplňující oblasti a pověřil je podrobnými úkoly. Nic nenasvědčuje tomu, že by toto rozhodnutí bylo přijato svévolně. Jak zdůraznila vláda, soud tedy rozhodoval na základě výlučné pravomoci, kterou mu přiznává francouzské právo, neboť občanský soudní řád opravňuje soudce prvního stupně nařídít jakékoli vyšetřovací opatření „v každém případě, kdy soudce nemá dostatek informací k rozhodnutí ve věci“ (§ 144); tato opatření zahrnují znalecké posudky (§ 232 a 263 a následující).

152. Tyto úvahy vedou Soud k závěru, že ačkoli nařízené odborné lékařské posouzení zahrnovalo intimní vyšetření pohlavních orgánů prvního stěžovatele, rozsah z toho vyplývajícího zásahu do výkonu jeho práva na respektování soukromého života je třeba považovat za značně omezený.

153. Soud se proto domnívá, že zamítnutím žádosti prvního stěžovatele o změnu údaje o pohlaví v jeho rodném listě z důvodu, že v zásadě odmítl spolupracovat při lékařském znaleckém posudku nařízeném vnitrostátním soudem, vnitrostátní soud – který byl podle § 11 občanského soudního řádu oprávněn z takového odmítnutí vyvodit důsledky – spravedlivě vyvážil protichůdné zájmy.

154. Jinými slovy, tato skutečnost neprokazuje, že Francie nesplnila svou pozitivní povinnost zajistit právo prvního stěžovatele na respektování jeho soukromého života. V tomto ohledu tedy nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy ve vztahu k prvnímu stěžovateli.

(...)

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

(...)

4. *rozhoduje* šesti hlasy proti jednomu, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy ve vztahu k druhému a třetímu stěžovateli z důvodu požadavku prokázat nevratnou povahu změny vzhledu (stížnosti č. 52471/13 a 52596/13);
5. *rozhoduje* jednomyslně, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy ve vztahu k druhému stěžovateli z důvodu požadavku prokázat existenci poruchy genderové identity (stížnost č. 52471/13);
6. *rozhoduje* jednomyslně, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy ve vztahu k prvnímu stěžovateli z důvodu požadavku podrobit se lékařskému vyšetření (stížnost č. 79885/12);

(...)

Vyhotoveno ve francouzském jazyce a sděleno písemně dne 6. dubna 2017 v souladu s čl. 77 odst. 2 a 3 jednacího řádu Soudu.

Milan Blaško

Angelika Nußberger

zástupce tajemníka

předsedkyně

(...)